

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL.

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. Egy ev. ref. egyházmegyei tanítóegylet elnökének programbeszéde. Józsa Pál. — Tárca. Három emlékszobor. Keszi Hajdú Lajos. — Se ipsum noscere. Révész Mihály. — Egyleti gyűlések. Papp József. — Válasz M. F. és R. J. uraknak. x. — Levél a szerkesztőhöz. Radácsi György. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta.

Egy ev. ref. egyházmegyei tanítóegylet elnökének programbeszéde.

II.

A mi már programom második részét, t. i. a tanítói érdekeket szolgáló munkásságunkat illeti, itt 3 főcsoportot kell megjelölnöm, mely alá aztán minden létező vagy ki-gondolható irány társítható. E főcsoportok elsője: a szellemi képzés.

1. Nálunk a kultureszmék improvizálva lettek, nem fejlődhettek lassan, mint más országokban. A rohamos átalakulás nagyszabású lépéseket provokált minden irányban. A tanügy p. u. egy pár évtized alatt évszázadok munkáját lépte át. Ily arányú lépéseket tettek a társadalom egyéb intézményei is. — Ez adott helyzet különleges erőfeszítést igényel minden intézmény munkásától szellemi téren. A ki ezt megérteni, a ki azzal lépést tartani nem képes, az tönkre megy anyagilag, elzüllik szellemileg. Példa rá kisiparosaink jelentékeny része.

A társadalmi műveltséggel lépést kell tartani minden honpolgárnak, kétszeresen kell a tanítónak, kinek e műveltség gyúpontjának kell lenni. Arra kell törekedni minden tanítónak, hogy a társadalmi műveltség központja legyen, hogy irányítson, vezéreljen s a reá támaszkodó kis közönség szellemi és anyagi jólétének megalkotója legyen. Ugyde ehhez szellemi felsőség szükséges. Mert ha érzelmeiben, gondolkodásában a mindennapiság gözkörén felülemelkedni nem képes; ha nem sajátította el azokat a képességeket, ismereteket, melyeket társadalmi állása fel-

tételez: úgy torzképpé lesz azok előtt, kik szellemi vezéreltéért reá támaszkodtak. — Annak, ki a tanítói állás szentélyébe belép, a paedagogiai, didaktikai, egyszóval a tanügy-tudományi alapos képzettség — mint fődolog — mellett, társadalmi műveltséggel is olyannal kell bírnia, mely vezetni, irányítani képes legyen. E képességet pedig egyedül a szellemi kincsek birtoka, a nemes szív és jellemerő kölcsönözhetik. A kinek a jelleméhez szó fér, a ki a tanácskérőt „nem tudom“-mal útasítja el, az vezér nem lehet, annak magának is pórázra van szüksége. Régi igazság, hogy csak vallásos, erkölcsös ember nevelhet vallásos, erkölcsös nemzedéket; csak jellem-szilárd, gondolkodni tudó, jellemes, értelmes polgárokat. Ezt a műveltséget a néptanítótól állása, hivatása követeli. Valóban találóan jegyzi meg Rill, hogy csak az oly tanítótestület van hivatva az intelligentiát terjeszteni, mely tudatával bír annak, hogy a szellemi haladás terén még kimondhatatlan sok a pótolnivaló; hogy tönkre kell mennie, ha nem áll feladata magaslatára; hogy torzképpé lesz, ha intelligentiájával nem áll az őt illető helyre; hogy éreznie kell önmagában az akaratot és erőt a korkövetelte kívánalmaknak megfelelni. E nélkül nem megy, e reményt veszve vége van a nevelői aspiratióknak. Az újkor néptanítója társadalmi tekintélyét nem politikális erőszak, — hanem rendelkezésére álló összes ereje által megszerezni köteles, hivatása magasztosságának érdekében. Ha ezt elmúlasztja, ha magát kész embernek tekinti, ki a tudományok összegének netovábbját véli magában feltalálhatni, ha nem tanul holtig, mint a jó pap: akkor csak önmagát okozhatja, mikor gúny tárgyává teszik a helyett, hogy a község és környék szellemi mozgalmi ő körülte csoportosulnának. (P. Sz. 886. I. f.)

Ezekben találja indokolását, magyarázatát a szellemi folytonos képzés, folytonos munka.

2. Második főcsoport, mely felé munkásságunkat ki-

terjeszteni kötelesség: a tanító anyagi helyzetének javítása. Ez irányban is csak a műveltség által hathatunk. A kényszereszközök alkalmazása, mint a milyenre pályatársaink közül többen ragadtatják magukat, csak ellenhatást szül. Az erőszakos modor ma már korszerűtlen és célel- lenes. Intelligentiánkkal kell meggyőzni azokat, kik a javadalmazás kulcsát bírják, hogy többre vagyunk méltók; hogy magasabb társadalmi rúgók követelik a tanító gond- talan helyzetét; hogy a tanító anyagi szükség- okozta ag- godalmai átszállanak munkásságára, hogy a mely tanító aggódik a holnapi kenyér miatt, annak munkájáért aggód- hat méltán a lelketlen hatóság, mely az ő nyomora felett mosolyogni képes. Egész embert igényel a népiskola s a mely hatóság csak oly fizetést ad, mely meghalni sok, de megélni kevés, az csak félembert állított iskolájába, a má- sik felét kinn hagyta az ajtóban, keresni a család holnapi betevő falatját. És az ily hatóság tartsa szerencsájének, ha iskolájában az eredmény a tanczél illetőleg nem lesz negyedrészes. A hatóságok felelősök intézkedéseikért a tár- sadalomnak, a vallásnak, a hazának, és cselekményeiket számon kéri tőlük a történelem. Vajjon nem éreznék-e most is igen sokan bizonyos nemű szorongást kebleikben, midőn látják, hogy a pusztuló erkölcs, a meglazult hitélet, a socialistikus bűnjelek társadalmi életünk víztükrén na- ponkint növekedő mértékben merülnek felszínre. Könnyű dolog azt kimondani egyes körjelenségek konstatálása al- kalmával, hogy: gyógyszere a jó népiskola! Igaz, de hol vegye az iskola e gyógyszert, mikor a lelke, a tanítója ka- pálni van, vagy magánórát ad? Követelheti-e az a ható- ság jó lélekkel tanítójától a tanczél biztosítását, a ki azt koplalni engedi? Bizonyára nem! És én attól a hatóságtól, mely tanítójára az iskola hiányosságáért panaszt emel, első- sorban is azt kérdeném meg: milyen fizetést adsz neki?

A népiskolai tanügy korkövetelte rohamos fejlődésé- hez magasabb reményeket ne fűzzünk addig, míg a tanító- nak a mai megváltozott új viszonyok közt is a régi nyo- morúsággal kell küzdenie. . . .

Törekedjék egyesületünk minden tagja ily irányban hatni. Humánus érzelmeket felkölteni, a tanítói fizetések kérdését ne mint önczél, hanem mint a tanügy előbb vi- telének egyik leghatásosabb eszközét előtűntetni. Így bi- zonyára közelebb visszük reményünket a megvalósulás stádiumához.

3. Közvetlenül tanítói érdekeket szolgáló munkássá- gunk harmadik főcsoportja: az ez érdekeket szolgáló in- tézmények támogatása, felvirágoztatása. Ez által önma- gunkon segítünk. Megkönnyítjük a terhet, mely vállainkra súlyosul; elveszünk az aggasztó gondokból, mely jövőnk elé néz; családjunk, gyermekeink sorsát tesszük elvisel- hetővé. Ez által pedig sokat meggazdálkodunk az iskolá- nak; mert minél kevesebb a mi anyagi gondunk, annál

több írható nyereség számlájára az iskolának. De önczél is, mert aggodalom helyett megnyugvást teremt a szívben s valóban igen találóan adta Rázsó Károly tanítótársunk e tárgyú előterjesztésének az „Önsegély“ czímet, mit a sor- renden tárgyalni fogunk. Ilyen intézmények: a nyugdíj-, árvaház-, Eötvös-alap-, egyházmegyei gyámintézetünk s több ezek keretébe vonható intézmények. Ezeknek felvi- rágoztatása szintén egyik legnemesebb feladata tanító- egyesületünknek.

E tétel bővebb kifejtésébe, indokolásába nem bocsát- kozom. Meg vagyok győződve, hogy ez intézmények szük- ségességének érzetétől át van hatva minden ügytársam. De más oldalról nem is lehet célom az e gyűlésre kitű- zött tétel előadóját álláspontjának kifejtésében feszélyezni.

Ime t. közgyűlés, ez az én programom. Munka, erő- teljes, csüggedetlen, kitartó munka minden irányban, mely kulturtörekvéseink céljához vezet. Ebben látom én nép- oktatásügyünk felvirágoztatását, hazánk kulturfejlődésének biztosítékát, vallás-erkölcsi életünk megszilárdulását. Munka adja az erőt, kedélyt és jellemet; a bűn, gyávaság, nyo- mor a tétlenség pamlagát keresi fel. A mely ember mun- kás, környezetének bizalmát önként elhódítja s így aka- rata fel- és lefelé zajtalanul, észrevétlen érvényesül. — A munkás ember nem ér rá elégedetlenkedni, mert minden gondját munkája bilincseli le; de nem ér rá betegeskedni sem, mert nem jut ideje a heverésre. A betegség csirái a munkátlauság miatt petyhüdt idegek és izmok közt te- nyésznek vígan; a munkaedzett, ruganyos izmok azokat kiszorítják, vagy előlik. A munka a társadalmi rend, jólét, béke és szabadság szülője; nemzeti nagyságunk talpköve; az erény védpaizsa; családi boldogságunk megteremtője. Méltó tehát lelkesülni érte. A mely nép ezt írta zászlójára s józan mérséklettel érvényesítette, nagy ma is; a kik azonban ez iránt nem lelkesültek, a kik alkotó erejében nem bíztak s hatalmát kétségbe vonták, azoknak neve ma már feledés homályába vész. Én N. Konstantin keresztje helyett ezt írom egyesületünk zászlójára s ha Önök t. ügy- feleim jóakarattal s ügybuzgósággal érvényesítik, erős a hitem, hogy diadalunk biztosítva van. Tömörüljenek Önök e zászló alatt s megingani ne engedjék soha. Vezér jön, vezér megy, de a hadsereg — az állandó s míg az demo- ralizálva nincs, léte veszélybe nem dől. Egyetértés, össze- tartás az öröklét symboluma. Legyenek hűk Önök e sym- bolumhoz, egy mindnyájáért, mindnyája egyért! . . .

Most pedig szíves támogatásukat még egyszer kérve s magamat szíves hajlamaikba ajánlva, kérem, érvényesít- sük programunkat, munkálkodjunk. Becses figyelmüket a tárgyalási sorrendre irányítani kérem.

Józsa Pál.

Tárcza.

Három emlékszóbor.

„Emlékezzünk régiekről, tanuljunk a multakból, lelkesüljünk a példákon.“

A kisujszállási ref. egyház temetőkertjében a Túrkevi felé vezető úton, számos márványoszlopok emelkednek, melyek nemcsak városunk s egyházunk, hanem egész hazánk iránt is maradandó emléket hagyott férfiak nevét ragyogtatják. Ilyenek Illéssi Sándor tábornok, három Illéssi nagykun kapitányok sírkövei. Legújabb emlékkő ezek közt Illéssi János nagykun kapitányé, ki a nemzeti szabadság nagy forradalmában hazafiás, erélyes részvéte és működéseért börtön-martyr volt éveken át Josefstadtban. E férfiú 1000 frt alapítványával örököltette meg nevét a református gymnasium részére tett ösztöndíjjal. E temetőben emelkedik Kaszás István és neje Veres Rákhel mausoleuma, kik a heves-nagykunsági ref. egyházvidék papi és tanítói gyámintézetére ezer forintot, a kisujszállási egyház helybeli egyházi férfiai özvegyei és árvái részére hasonlóan ezer forintot hagyományoztak. Ezenkívül Veres Rákhel saját nevére egy orgonára 5 ezer forintot hagyományozott, mely templomunkban a legelső, kegyeletesen őrizi és fentartja a vallásos érzésű honleány emlékét.

De mindezekon felül három sírkő ragadja meg a szemlélő figyelmét e temető kertben. Nem fény, nem pompa, nem művészet, nem is fenhangzó hiú síriratok: hanem kegyeletes érzet, hű méltánylat és szíves hála emelik és örökítik e sírkövek becsét és értékét.

Az egyik emlékkő Török József leánytanítóé. Bár alig 6 évet szolgált ez egyházban: mégis buzgalmas, beható tanítása és nevelési tapintatos modorával mind az egyház, a szülék és a növendékek közszeretetét úgy kivívta és kiérdemelte, hogy a hálás lelkűek e márvány emelésével örökölték meg emlékezetét. Sírkövére e néhány szavak vésvék: „Tanító Török Józsefnek emlékül emelték barátai.“

E férfiú született Sajó-Szentpéteren, Borsodmegyében 1836-ban, meghalt 1867-ben.

A másik emlékmárvány Vári Gábor tanaré. 1870. július 3-án volt a leleplezési ünnepélyes nap. A város nagyszámú népe, ifja, örege, egyházi s városi előljárók, az összes tanulói sereg ünnepélyes komolysággal sorakozott a márványravatal körül. Elzendülvén a helybeli dalárda bús éneke, Illyés Bálint lelkész szívből jött, szívhez szóló szavakban rajzolta ez ünnepélyes tény fontosságát, messze kiható jelentőségét. A szónok szíve érezni látszott, mit ajkai hangoztattak. A hatályos beszédet zengzetes ének zárta be, a néptömeg meghatott érzettel oszlott hajlékaiba. A márványon e rövid, de sokat jelentő felírás olvasható: „Vári Gábor a négy és féltizeden át buzgó tanító emlékének hálás tanítványai és hű tisztelői. Született Püspökiben, Biharmegyében 1803., meghalt 1868. június 6. Áldás poraira!“

A harmadik emlékkő, a kegyelet piramisa, egy már mohosodni kezdő sírdomb felett emelkedik. Dorka Illyés lelképásztoré ez, ki az egyházi és iskolai ügyek czélszerű, helyes rendezése, tapintatos, ügyes és megnyerő vezetése, pontos, lelkiismeretes felügyelése által halhatatlan emléket

vívott ki magának e gyülekezetben. 18 évnek nehéz lefolyása, elporhadása után is folyton él az ő jó emléke hallgatói kebelében. Márványán e felirat olvasható: „Néhai nagytiszteletű Dorka Illyés urnak, 14 éven át hív és buzgó lelképásztornak, mint a tanítás és nevelés hő barátjának, ki is született Török-Szt.-Miklóson 1792. deczember havában, meghalt 1840 dik év február hava 25-én Kisujszálláson. Hálás tiszteletök jeléül emelték kisujszállási helv. hitv. egyházgyülekezeti hívei 1857. augusztus 1.

E szobor ünnepélyes leleplezése 1858. ápril 18-án történt nagyszámú nép jelenlétében, mely alkalommal közlő tartott emlékbeszédet.

E szobor tervezése, kivitele és felállítása érdeme Nagy János nagykunerületi kapitányé, ki a szép, jó, nemes és hazafiás ténynek lelkes előmozdítója és erélyes végrehajtója volt.

Ez emlékkő tudtommal a legelső korunkban, melyet ref. egyház, lelképásztora érdemeinek elismerése jeléül emelt. Kész örömmel hajlok meg és bár lenne úgy, ha valaki e lapok útján előbbi példával javítaná ki, —mit kérek is, — ezen állításomat.

Ez emlékszóborok élő tanúi az értelmi felfogásnak és kegyeleti méltánylatnak azok iránt, kik a tanítás, nevelés és ígéhirdetés, szép, dicső és magasztos, de küzdelmes és kevésbé jutalmazó pályáján működnek.

Sok oly tanítókat és lelkészeket egyházunk és hazánkunk, kiknek a hálás utókor érdemoszlopokat emeljen! Sok oly mivelt, értelmes és hitbuzgó egyházakat, melyek méltányolni tudják a tanítás s nevelés fontosságát. Ily szellemű és tényű városok, egyházak ez által magoknak márványnál maradandóbb oszlopot emelnek.

Keszi Hajdú Lajos.

Se ipsum noscere.

(Vége.)

Nem minden habozás nélkül végre azon nézetemnek adok kifejezést, hogy hol látom én a létező vallási közönytnek valódi okát és miben vélem feltalálni orvosságát. Okoskodásom alapját azon történelmi igazság képezi, hogy az egyháznak akár kül-, akár belélete akkor nyert legélesebb kinyomatot, midőn ellentállásra, vagy megtámadtatásra talált s minél nagyobb volt a hatás, annál nagyobb lett az ellenhatás s mentől általánosabban érdekelt mindenkit a belső vagy külső támadás, annál egyetemesebb lett a visszahatás is. Így volt ez a ker. egyház alakulásának idején, mikor a keresztyénség és pogányság vívták az élet-halálharcot; így a reformáció korában, midőn a romanismus és protestáns szellem jöttek összeütközésre. És míg a küzdelmek kora egyszersmind a dicsőség korszaka, addig a háborútlan béke bizonyos tekintetben tespedést, elcsenevészedést termelt mindenkör, úgy a katolikus, mint a protestáns egyházban. Ezen általános igazság alól a mi egyházunk sem szenvedhetett kivételt. Most élvezzük a mult küzdelmei után az államhatalom védzárnyai alatt a békét s ha egy-egy hullám átfodrozódik egyházi életünk tükörén, nagy jajkiáltással adjuk tudtára a világnak, hogy egy malitiosus kódobás, mozdulatlansághoz szokott tavunk tespedő vizét háborgatni meri. Ebben a féltékenyen őrzött nyugalomban látom én egyházi életünk összes nyavalyáinak gyö-

kerét. Nálunk nincs tulajdonképeni vallás-zabadság, — római katolikus, görög-keleti, református, ágostai hitvallású, unitárius: eddig van a bevett vallásfelekezetek száma. Ezekre az állam ráhúzta a §-ok merev köntösét, melyekhez ők magok még többet adtak s most ebben feszelegnek, ha ugyan jórészen meg nem szokták volna ezen, különben kényelmetlen öltözetet. Ki minek született, abban haljon meg; tértitetés körül buzgólkodni tilos, úgy hogy ha valaki megemlékeznék Krisztus intéséről: „Elmenvén, tanítsatok“, no hiszen megjárja. Órállói tisztünk legfőbb feladata vigyázni, hogy a nyugalom meg ne zavartassék; legfeljebb az egyház fináncziái szűlnek néha egy kis kellemetlenséget, de az állam itt is elosztatja a nehézséget; az egyházi terhektől, még ha akar is valaki, el nem szökhetik; szükségképen, nem meggyőződésből kell valamely egyházhhoz tartozni s az egyház nagyon sokszor, ha egyébként nem, végrehajtóval ébresztgeti a szundikáló egyháziasságot a matricula alapján kitüntetett tagjaiban. Ezenközben megtörténik, hogy egyik-másik Kornya-féle atyafi a biblia olvasgatása közben apostoli buzgóságra gyűladva, félreteszi az állam és egyház §-ait s hirdeti az ígét a maga módja, tehetsége szerint. És mi történik? Azon egyház hívei, melynek zászlójára a „lelkiismereti szabadság“ jelszava van felírva, melyért századokon keresztül annyit küzdött, most, mikor ők magok a béke ölén ringatóznak, félretéve a krisztusi elvet, követ, botot ragadva veszik üldözőbe a nazarénus és baptista atyafikat s tapossák, vagy tapostatják otromba rendőrökkel pocsolóba a lelkiismereti szabadság magasztos elvét. Mintha még most is a pápák eretnekégető és Kálvin Servétégető szelleme kísértene. Ne doronggal és ócsárlással, hanem az íge f-gyverével szálljunk ki a síkra s győzzön a jobb. Egyszóval óhajtanó volna, hogy jöne el a teljes vallásszabadság kora, tartoznék kiki azon egyházhhoz, melyhez szíve vonzza, vagy ha tetszenék, kívül maradna a felekezetek sorompóján; szabad volna hirdetni az evangéliomot mindenkinek mindenütt. Ekkor jöne el az evangéliom aratásának ideje: majd lenne akkor belmissió, ha senki nem sürgetné is; akkor nem az adóvégrehajtók, hanem a lelkészek, presbyterek, diakonusok látogatnák meg a hozzájuk tartozókat, a kik viszont tehetségök szerint kész szívvel, nem pedig oly foghegyen fizetnék a pap bért. Csak egy szempillantást vessünk az alföldi nagy magyar városok egyházi életére; mily pangás a szomorú viszonyok miatt! 10—20—30 ezer lakosra esik egy roppant területű sárfészek-városban egy papgyilkoló templom, két, vagy több lelkészszel. Persze, hogy a templom sohasem telik meg, az ünnepnapokat kivéve, holott a lakossághoz arányítva, a hívők befogadására nem is lenne elégséges. Építenék csak minden 7—8 száz lélekre egy-egy imaházat ezen nagy városok távolabbi zugaiban és hirdetnék csak ott hetenként párszor lánglelkű lelkészek, segédlelkészek vagy vallástanárok az Ígét: meglátnók csakhamar, hogy a régi biblia még mindig új zamattal és bűvös vonzerővel bír. A felekezetek, sőt ugyanazon felekezet lelkészei is versenyre kelnének a buzgóság és keresztyéni munkálkodás terén s a meddő vegetatió pezsgő életnek adna helyet; felekezetünk lelkésziségének lenne annyi teendője, hogy nem érne rá képviselői mandátumot szerezni, a nagyhangzású üres titulusoknak örvendezni, hanem predikálná mind alkalmas, mind alkalmatlan időben a megfeszített Krisztust.

Lehet, bár nem hiszem, hogy a szabad versenyben vesztene egyházunk számban; de ha lelkiismeretesen veszszük a dolgot, akkor nem a kvantitásra, hanem a kvalitásra kell fektetnünk a súlyt. Felényi szám fokozott buzgósággal tízszeres erőt fejthetne ki. S ha netalán még jobban megoszlanának is a felekezetek, mint ma, nem következik, hogy ne összevetett vállal feküdjen neki a romanismusnak, mint tényleg van külföldön.

Tudom, hogy az általam óhajtott boldog versenynek és életnek kora még egyhamar nem jó el, de hiszem, hogy előbb-utóbb el fog jönni.*) S mit szólsz te mindezekhez kedves pályatárs, ki felfogva magasztos hivatásod, neki fekszel a százados mátrikuláknak s készítesz népboldogító családkönyveket! Nemde sajnálod, hogy a biblia küti kezéből vasárnap az anyakönyvet. Ne sajnáld; hagyd a holtakkal foglalkozni a holtakat, mi pedig fogjuk az élet könyvét s predikáljunk még a holtaknak is életet...! Majd eljő az idő, midőn eme monumentális könyveket, a mátrikulákat az állam átveszi s a nemzedék, mely át fogja adni azokat, hosszsan elgondolkodva sóhajthat: szent Isten, mennyit lehetett volna addig dolgozni Isten országa érdekében, míg ezen könyveket betű- és más rendben összeállították!

Korlátlan lelkiismereti szabadság, szent lelkesedés, verseny dicső korszaka, jöjjön el a te országod a nagy Isten dicsőségének előmozdítására! Ámen.

Révész Mihály.

Egyleti gyűlések.

A Halmi és Fekete-Ardó tájéki ev. ref. lelkészekből és tanítókból alakult énekegyelet novemberhó 30-án F.-Ardóban tartotta első rendes gyűlését, illetve óráját. Számszerint 18-an jelentek meg az első próbán, e mellett többen üzenetileg jelentették ki, hogy habár körülményeik által gátolva vannak az első (alakuló) gyűlésen személyesen jelen lenni, mindazáltal óhajtanak tagjai lenni az egyletnek.

A gyűlés megnyitása előtt, a gyülekezési idő alatt érkezett György Endre konventi képviselőnek a helybeli lelkészhez, Sárkány Lajoshoz azon levele, melyben a konvent által, a máramaros-ugocsai egyházmegyei, segélyben részesített lelkészek és egyházak neveit s a segélyezési összegeket hozta czimzett s általa mindnyájunk tudomására. E levél tartalma szerint a máramaros-ugocsai egyházmegyét ez évben illető domesztikai összes segély 2400 frt, melyből a lelkészek 850 frttal, az egyházak 650 frttal lettek segélyezve, missiói czélokra pedig 900 frt fog fordíttatni. E meglepő eredmény felett érzett általános öröm hatása alatt, György Endre, konventi képviselőnek, protestáns egyházunk érdekében már eddig is kifejtett s mindnyájunk előtt eléggé ismeretes buzgalmát és sokszor tapasztalt áldozatkészségét legalább némileg méltánylandó, üdvözlő iratot küldtek a jelenvoltak hozzá Péterfalvára, melyben midőn egyrésztől megköszönték prot. egyházunk érdekében hozott áldozatait, ugyanakkor másrésztől, — minthogy a gyűlés épen az ő nevenapján tartatott, — számos boldog névnapot kívántak neki.

Ezután Csernák István esperes, az ügy iránti egész

*) Ez nálunk aligha volna egyhamar kívánatos. Szerk.

lelkességgel és melegséggel hívta fel az egybegyülteket az alakulófélben levő énekegylet felkarolására. Az énekegylet alapszabályai immár készen és az egyházmegye által megerősítve vannak, most már ezen alapszabályok értelmében leendő megalakulás, a tisztikar megválasztása és tényleges működés volna a további teendő. Esperes úr szívből származott megleghangú felhívására az énekegylet megalakultnak nyilvánította magát s elnökévé Csernák István esperest, alelnökévé Biki Ferencz gyulai, karvezetővé Sárkány Lajos f.-ardói lelkészt, jegyzővé Papp József halmii segédlelkészt, pénztárnokká Matkó Bénéiamin gyulai tanítót választotta meg. Az egyes szakokba való beosztás után külön csoportokban megkezdett a tanulás s tekintve az idő előrehaladott voltát, délig egy darabot kellőleg be is gyakoroltak.

Délután egy másik egylet, a lelkészi értekezlet tartotta alakuló gyűlését a lelkészi lakon. Ennek érdekében is Csernák István esperes intézett megleghangú felhívást a jelenvolt lelkészekhez, ajánlván annak felállítását s fejtegetvén az okokat, melyek szükségessé teszik értekezletté való tömörülésünket.

Az esperesi meleg felhívás elhangzása után Papp József, halmii s. lelkész olvasta fel „Nehány szó a lelkészi értekezletek érdekében“ című értekezését, melyben először is a lelkészi értekezleteknek a tiszántúli egyházkerület, közelebről pedig a máramaros-ugocsai egyházmegyében lefolyt multjával foglalkozott, ezután érvekkkel bizonyította azok szükséges voltát, végül felhívást intézett, hogy ez eszmét karolják fel s a többi egyházmegyék példájára szépen virágoztassák. Az értekezlet itt is megalakultnak nyilatkozott s tisztikarát következőleg választotta meg: elnök Csernák István esperes, alelnök Biki Ferencz, jegyző Papp József. Alapszabály készítése végett Sárkány Lajos, Biki Ferencz, Thoroczkay János, Kósa Aladár és Papp József személyében egy 5 tagú bizottság küldetett ki.

Majd Csernák István elnök egy, az egyházkerületi képviselők számos tagja által aláírt s körözés végett hozzá is megküldött felhívást olvastatott fel. Jól tudjuk mindnyájan, hogy minő elkeseredett küzdelem folyt a közelmúltban a konventi képviselők miként választási kérdése felett egyházkerületünkben. A többi egyházkerületek a zsinat-presbyteri rendszer alapján állva, konventi képviselőiket az egyházak presbyteriumai által választatták, míg a tiszántúli, tehát épen a mi egyházkerületünk, a kebelében levő 13 egyházmegye közül a zsinat-presbyteri rendszer elve mellett nyilatkozott 8 egyházmegye véleményét s így a többség akaratát figyelembe sem véve, bizonyos czélszerűségi elvek által vezetettve, konventi képviselőit az egyházkerületi gyűlés által választatta meg. Ez a kérdés, úgy látszik, szakadást idézett elő odafent, mert azok, a kik a zsinat-presbyteri rendszer elve mellett küzdöttek, leszavaztatásukba nem nyugosznak bele s nem tudnak megalkudni a körülményekkel. Ebből kifolyólag befolyásosabb elvtársaikhoz egy felhívást bocsátottak ki, melyben arra kéri őket, hogy azon lelkészekkel, kik e kérdésben velök egy nézetben vannak, irassák alá, hogy számokkal is igazolhassák, miszerint ezen egyházkerület konventi képviselői nem a gyülekezeti többsége által vannak választva. Egy ilyen felhívás olvastatott fel az ardói lelkészi értekezleten is. Minthogy egy-

házmegyénk ezen kérdésben már egyszer a felhívást kibocsátottak álláspontja értelmében határozott: annál fogva csak saját elveik iránti következetességnek tettek eleget a jelenvolt lelkészek, midőn a felhívást elvileg elfogadták. Ami pedig az aláírás módozatait illeti, esperes bízott meg, hogy a canonica visitatio alkalmával mutogassa meg az egyes lelkészeknek, s a kik elfogadják a felhívásban kifejtett elveket, nézeteket, azokkal irassa alá.

Egy pár, a gyakorlati lelkészet körébe vágó casuistikus kérdés megbeszélése után a gyűlés berekesztetvén, a jelenvoltak lassanként szétoszlottak.

Halmi, 1887. deczemberhó 6-án.

Papp József,
ev. ref. segédlelkész.

V á l a s z

M. F. és Rácz János uraknak a Dóczy „Magyar Ábécze és Olvasókönyv“ című művéről e lap 49. számában megjelent közleményeikre.

I.

M. F. ezt írja e műről: leplezetlenül ki lehet mondani, hogy a Dóczy ábéczéje „nem mindenben elég szerencsével“ felelt meg azon fontos feladatnak, hogy egy, a gyermekek számára szerkesztett tankönyvben csak olyat lehet megírni, a mit a gyermek bővebb magyarázat nélkül megérteni és felfogni képes.

A Dóczy ábéczejében sok — „a nép ajkán ritkán hangoztatott“ — szó van s ezek közt találhatunk olyanokat is, „a melyeknek jelentésök még magát a tanítót is gondolkodóba fogják ejteni.“

Ilyenek (17. l.) a „bendő“, e helyett javaslatba hozza a „gyomor“ kifejezést. Erre megjegyezhető a következő: tekintet nélkül arra, hogy itt a gyomor még nem olvastatható, mert a „gy“ a gyermek előtt ismeretlen, a bendő nem egyértelmű a gyomorról, mert a bendő a kérődzők gyomrának csak egy része s ha a tanító ezt megmondja, hogy a bendő a marha gyomrának egy része: magyarázatát is adta a bendőnek. Olvasásra pedig azért alkalmas itt, mert a gyermek ugyanazon szóban látja maga előtt a „b“ és „d“ betűket; minél több ily érzéki tárgyat jelentő szót olvashat a gyermek, annál biztosabban fogja megkülönböztetni e két betűt; a gyakorlat emberei pedig jól tudják, hogy e betűket mily nehezen tudja megkülönböztetni a gyermek; azért szükséges itt minél több ily szó olvastatása.

A „bog“ (17. l.) szónak M. F. szerint — elismerjük — elterjedtebb magyarázata a bütök, göcs, — talán legelterjedtebb a — görcs. De a mennyiben a bog általán csomó alakú dudorodás, minthogy a czérnán kötött csomó is dudorodás, midőn a szerkesztő a bog szót csombókkal magyarázza: a bog általános fogalmát egy konkrét fogalommal magyarázza.

„Bacsó“ (43. l.) épen a Tisza mellett használt szó a számadó juhász helyett.

„Gyurgyalag“ (53. l.) nem rigófaj, hanem a kúszók és éneklők közt átmenetet képező egyed a jegérek családjából; másik — életmódjának megfelelő — neve „méhész.“ Megmutatható e madár az iskolaterem falán függő Schubert

Pap János-féle „A madarak természetrajza“ VIII. tábláján, a búbos bankától jobbra áll egy száraz ágon. „Gyurgyalag“, minthogy kétszer fordul elő benne a „gy“ s másodsor is a szótag elején, nemcsak az olvasás gépies gyakorlására alkalmas szó, hanem olvasása folytán megismertetheti a tanító a gyermekkel Európa egyik legszebb madarát, mely minden szépsége mellett sem lesz a gyermek előtt kedves, ha megmondják neki, hogy e madár a méheket pusztítja s ezért hívják „méhész“-nek is.

Nem lehet érteni, hogy miért nincs helye az ábéczében e szónak: „Zsolozsma“ (66. l.), legyen bár e szónak értelme Istent dicsőítő ének, ima, — s talán helyesebben, — esteli istenitizsület; hiszen a Gönczy-féle ábéczében senki sem tett kifogást e mondat ellen: „mari az oltár előtt térdre borul“ (23. l.); továbbá a zsolozsma hangutánzó szó, zsongást jelent s köztudomású, hogy a zsolozsma alatt több ember énekeszerű imádkozását értik, — éneklés tehát, csak hogy nem erőteljes.

E kifejezés „hang jelét“ (31. l.) menthető azon körülmény által, hogy még itt a mondatok alkotásában nagyon korlátolt az író; ezen körülmény menthette a Gönczy-féle ábéczében e mondatok szabályszerűtlenségét: „mivel emel a ló? erővel“ (16. l.), „ott hirtelen halál van“ (19. l.), „letörte az alma ágát“ (29. l.) stb.

Vannak továbbá a Dóczy-féle ábéczében oly mondatok, melyek némelyikéhez fizikai, némelyikéhez boncztoni magyarázat kívántatik. Ilyenek: „Űr van-e a térben?“ (20. l.). Mihelyt így alakítja át a tanító: van-e valahol üres hely? s meggyőzi a gyermeket arca legyezgetése által, hogy az üresnek látszó helyen is levegő van, fizikai „előadás“ nélkül kaphat rá feleletet. Egyébaránt jogosan tehető fel, hogy az a tanító, a ki meg tudta magyarázni a Gönczy-féle ábéczéből ezt a mondatot: „a bölcs gondolkozó“, az a tanító — az itt adott magyarázat nélkül is — meg tudja magyarázni e mondat értelmét.

E mondat „a hús, vér és rost“ (23. l.) boncztoni magyarázattal épen úgy megértethető, mint a Gönczy-féle ábéczében e mondat: „itt e vér-ér“, boncztoni magyarázat nélkül úgy, ha egy darab nyers húst vízben áztatás után felmutatunk a gyermekek előtt és szétfosztunk.

„Az akó ürmérték“ (33. l.) épen oly magyarázatot igényel, mint a Gönczy-féle ábéczében e mondat: „a liter több mint az itcze“ (40. l.).

Az M. F. által idézett, „nem mindenben elég szerencsével“ alkotott mondatokhoz hasonlókat egyedül azért idéztünk a Gönczy-féle ábéczéből, mert M. F. úr ezt a „közbecsű s kipróbált ábéczét is félretéve, vétette használatba a Dóczy által szerkesztettet.“

Látható ezekből, hogy a közbecsű és kipróbált, 20 év óta használt ábéczében is vannak olyan mondatok, melyek egyike fizikai, másika boncztoni magyarázat után értethető meg.

Érdemes a megemlítésre, hogy a mi ábéczénket egyedül az államéval mérték össze mindazok, kik róla nyilvánosan szólottak. Ez, azt hisszük, ncs a mi ábéczénk hátrányára.

M. F. élénk figyelemmel olvasta át tankönyvirodalmunk e legújabb termékét; fel kell tennünk, hogy beható átnézésénél bizonyára a leglényegesebb hibákat jegyezte ki. Ezek a lényeges hibák elenyészthetők s részben már

elenyészthetők a fentebbiekben, részben a szöveg módosítása, részben másokkal kicserélése által. A könyv második részében az olvasmányok M. F. szerint is könnyen érthető, kedves olvasmányok: miért ne vétette volna hát iskolájában használatba M. F. ezen ábéczét, holott ez az egyházkerületé is.

Hogy ennek az ábéczének az ára magasabb, mint a Gönczy-félének, az az oka, mert a papirosa drágább s a nyomtatás a sok írott betű miatt költséges.

Pauker eljárása épen azért, mert viszontelárúsító s nem bizományosa az egyházkerület kiadványainak, azt hiszem, itt nem változtatható meg. Egyébaránt legjobb mód a Pauker-féle eljárás megszüntetésére az, ha a tanító egyenesen a bizományosnál rendeli meg iskolája számára a szükséges könyveket. Az árendedmény fedezni fogja a postaköltséget.

Végül mi tapasztalásból tudjuk, hogy az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság kedves feladatának ismeri minden elfogadott népiskolai tankönyvet időről-időre javítani. Ugy vagyunk továbbá értesülve, hogy a megmagyarázhatatlannak ugyan nem mondható, de hosszabb magyarázatot igénylő mondatok az újnyomatás végett átvizsgált s még novemberhóban felküldött ábéczében már ki is javítottak.

II.

Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság, illető szakosztálya által, minden pályaművet megbíráltat s azt, mely a bírálók véleménye szerint, a „Javaslat“ értelmében kiírt pályázati feltételeknek megfelel, ha t. i. arról az összes bizottság is meggyőződött, nem tekintve, hogy tökélyben meghalad-e minden eddig megjelenteket, csak arra ügyelve, hogy azokkal egyenlő színvonalon álljon, elfogadja, jutalmazza s az egyházkerületi közgyűlésnek kötelezőleg elfogadásra ajánlja; arra törekedvén, hogy lehető jutányos ár mellett minél czélszerűbb kézikönyveket hozzon forgalomba népiskoláink számára; mert meg van győződve róla, hogy az okos szülék a jutányosságot a czélszerűség szerint ítélik meg.

Hogy a békési tanítóegylet október 20-án tartott gyűlésében Forgács Lajos úr által bírálat olvastatott fel a Dóczy féle ábéczéről, a felett csak örvendeni lehet; bizonyossága ez annak, hogy a békési tanítók kellőleg érdeklődnek a vállalat s a népiskolai kézikönyvek iránt.

Hogy ez az ábécze a bíráló szerint „sem az osztatlan, sem az osztott iskolában eredménynyel nem használható“, bár „nagy horderejű s merész szavak“, minthogy egyéni vélemény, azokra különös súlyt nem lehet helyezni.

Ha a felolvasott bírálat valamely elterjedett tanügyi lapban közzé tétetett volna s így ismerhető volna: részletesen szólhatnánk hozzá; így ama nagy horderejű s merész szavakat sem érdemük szerint megbecsülni, sem a maguk értékére leszállítani nem lehet.

Jó volna Forgács L. úr bírálatát ismerni, különösen azért, hogy olvashatnók ebből a helyes módszer azon kívánalmait, melyek szerint az „ábéczés olvasókönyvet“ lehet úgy készíteni, hogy az vagy az osztott, vagy az osztatlan iskolákban, vagy úgy az egyikben, mint a másikban „használható eredménynyel.“ Mert általános felfogás szerint olvasni épen úgy kell tanítani az osztatlan, mint az osztott iskolában; de, minthogy az osztatlan iskolában kevesebb

ideje jut a tanítónak egy-egy osztályra, kénytelen a gyermeket már az olvasás begyakorlásánál önmunkásságra szoktatni; ebben a mi ábéczenk segítségére jön a tanítónak egyrészt az által, hogy minden — úgy az írott, mint nyomott — betű alatt sok az olvasnivaló szó, másrészt az által, hogy kezdetben a nyomott betűk alatt ugyanazon szöveget és mondatokat, bár más rendben, íratja és olvastatja, a melyeket az írott betűk alatt a gyermekek a tanítóval írtak és olvastak. Ugyancsak e célra vannak megválogatva az olvasás begyakorlására szánt olvasmányok, melyekből ha a tanító néhányat elolvastatott, a kívánságot felébresztette a gyermekekben arra, hogy olvassák el a többi is az iskolában, vagy a szülei háznál.

A Forgács L. úr „talán könnyű vagy elfogult alapon tett nyilatkozata“ egyházkerületünk „annyi“ iskolatanítóját — szeretjük hinni — nem kedvetlenítette el egy oly tankönyv használatától, melynek helyes irányát még eddig kétségbe nem vonták; a kik szólottak róla, azok egyes szavaira s mondataira tettek ugyan megjegyzéseket, mondván, hogy szokatlanok, illetőleg sok magyarázatot igényelnek, de nem mondták, hogy ez az ábécze sem osztatlan, sem osztott iskolában eredménnyel nem használható.

Igazságos-e, megfontolt-e a békési tanítóegylet gyűlésében felolvasott bíráló, arról az ábécze használata után magok a tanítók mondhatnak legigazabb ítéletet.

„A méh és galamb“ című olvasmányt illetőleg most csak annyit, hogy Gáspár nem tévedt. Hogy Dóczy tévedt-e s hogy az ábéczeben olvasható szöveg hibás, ízléstelen s elferdített, minderről más alkalommal. — X.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagy. Szerkesztő úr! Tisztelt Kollegám! Becses lapja legközelebbi számának „Különfélék“ című rovatában szó van Kérészy István, sárospataki tanár s jelenlegi gymnasiumi igazgató 25 éves hivataloskodásáról; ez idő alatt különböző téren szerzett érdemeiről s ezzel kapcsolatban Nagy Gusztáv akadémiai és közigazgatónak egy udvariassági tényéről, t. i. hogy ő, a 25 éven át hivataloskodott kollegát, a köziskolai széken melegen, érdemileg üdvözölte. Ez teljesen igaz. Az is igaz, hogy az előre mit sem sejtő tanári karnak jelen volt tagjai szívesen osztottak az igazgató jó kívánataiban és a történetekről jegyzőkönyvet is vétettek. Az is igaz, (sajnos, hogy én mindezt csak f. hó 10-dikén, szombaton, tehát lapunk bezárta után, a jegyzőkönyv hitelesítésekor tudhattam meg...!), hogy a jubilálandó kollega az ünnepeltetésnek ezt az egyszerű módját találta önmagához, kedélyéhez stb. legillendőbbnek. De az aztán már egyáltalában nem igaz, (ezt is a hitelesítéskor tudtam meg, a melyen már ezzel a nyavalyás baloldalommal én is jelen lehettem), hogy a 25 éves jubileumnak megtartása iránt az „Igazgató tanács“-csal egyetértőleg fog majd a tanári kar intézkedni. Furcsa is volna, hogy mi tanárok szutyongassuk a felettes testületet, hogy nosza: méltóztassék minket megünnepelni! Az ily eljárás kétélű fegyver volna, a melylyel először is magunkon ejtenénk sebet s megsértenők vele a mi minden tiszteletre méltó Igazgató tanácsunkat is.

A mi a kérdéses közleménynek a Sárospataki Lapokat sértő részletét illeti, (pedig úgy látszik, hogy azért született az egész közlemény!), — azt, a köztünk csak épen a minapában folyt levélváltás után, — részemről nem adtam volna ki addig, míg a „Sárospataki Lapok“ szerkesztőjét a valóság felől meg nem kérd-zelem. Sőt, ha tiszta szándék diktálta ama közleményt, nem is szabad volt azt ilyen alakjában (!) addig sem megírni, sem Debreczenbe küldeni, a míg a Sárospataki Lapok szerkesztőjét akár szóval, akár írásban nem figyelmeztette a beküldő, a szerinte megemlítésre méltó dolog nyilvánossá tételére. Csak, ha ez megtörtént, akkor következhetett volna (és pedig akkor már teljes joggal és méltó bosszankodással...!) az, hogy a „Sárospataki Lapok“ „klikk“ jelzővel illetessék. Így azonban, a mint ez a dolog áll, minden arra mutat, hogy némelyek klikk-hez méltó leskelődéssel és kárörömmel igyekeznek görcsöt keresni a kákán!! Hát a kiknek ez a szerep jól esik: csak folytassák! Nekem nem ártanak vele s talán önmagoknak se használnak sokat; de a kegyelet érzéseit sem igen tisztelik meg vele. Jellemző különben a kérdéses esetre az, hogy nekem, a ki arról semmit sem tudtam, senki nem szólt és nem írt arról egyetlen szócskát sem és nem is rótt meg még idáig az én állítólagos mulasztásomért senki, a Debrecz. Prot. Lap levelezőjén kívül. Annyira háziasnak kellett tehát annak a bizonyos üdvözlésnek s az ahhoz kötött nyilatkozatnak lennie, hogy az szinte veszít az értékéből a nagy közönség előtt. Ha különben én ott vagyok a köziskolai széken, okvetetlenül felszólalok az ellen, hogy egy kegyeletes közelességet ennyivel letudjunk s más formát ajánlok, — persze a jubilálandó távollétében! — a tisztvársi érzések kifejezésére; olyat, a mely nagy zaj, költség és nagyobb kedély felindulások nélkül is inkább kifejezte volna azt, hogy testület ünnepel testületi tagot. Azonban, úgy látszik, hogy maga a jubilálandó akarta azt úgy leginkább, hogy a tisztelet és kegyelet nyilatkozásának bármely más fajtája lehetlenné váljék. Tisztelni tartozunk indokait. — Én, a ki többekkel együtt szívesen küzdöttem Kérészyvel a sárospataki ev. ref. egyház és iskola jövőjéért; a ki kész voltam különféle áldozatokra is azok javáért: bizonyosan meg tudtam volna emlékezni az ő nemes törekvéseiről, legalább is oly jól, mint az a valaki, a ki nagy buzgalomban rosszul értelmezte a köziskolai szék határozatát is; meg tudtam volna emlékezni (ha tudomásom van az alkalomról...!) még akkor is, ha különben személyes tekintetek nem hajtották volna is szívemet; mert a hírlap-írás „ábc“-éjén már túl vagyok s tudom és vallom azt, — ez lapunk vezérelve is, — hogy az elv előbbvaló, mint a személy s az igazság főlebbvaló, mint a barátság! — Ez az elv (a melytől én, tudtommal, még nem tértem el soha!) nem engedi azt meg nekem, hogy a mire — Istennek hála! — nem is volt hajlamom soha, „klikk“-szellemnek legyek gyáva rabszolgájává. És mert így gondolkodom és mert cselekedni sem szoktam alacsony tekintetek szerint, nem bírom megérteni: hogyan fér meg egyszerre egy ugyanazon szűrben a tisztvársi kegyelet és tisztvársi gyűlölködés, a miknek a kérdéses közlemény egészen sikerült és tanulságos kinyomata. Jövőre jól teszi igen t. kollegám, ha óvatosabb lesz a levelezők iránti bizodalommal és nem hiszi el akárkinek, hogy mi itt belé estünk

az ördög hálójába s talán irigyeljük egymástól a tisztességet is.

Szíves üdvözlettel s tisztelettel maradtam
Sárospatakon, 1887. decz. 13.

Radácsi György.

Készséggel kiadtam igen tisztelt kollegámnak hozzám intézett ezen levelét, de, bocsánatát remélve, teszek reá néhány tárgyilagos megjegyzést. Első az, hogy én, a nem régen köztünk folyt szíves levélváltás után is, azért voltam hajlandó e lap sárospataki rendes levelezőjének hozzám küldött levelét kiadni, mert e lap a közvélemény szavának akar tolmácsa lenni s nagyon sajátságos dolog volna, ha mi lapszerkesztők olyan viszontbízottató védszövetségben állnánk egymással, hogy kölcsönösen elhallgatnók, a mi a másoknak esetleg kellemetlen érzelmeket okoz. Teljes negligálása volna ez az író és olvasó közönség legigazabb jogainak s a hírlapirodalom olyan zsarnoksága, melyet inaugurrálni én nem kezdek meg soha. Ebbe hát én részemről sohasem megyek be. A mi pedig a t. kollega urnak azon jó tanácsát illeti, hogy jövőre legyenek óvatosabb a levelezők iránti bizalommal, ezt midőn különben köszönettel fogadom, azt is kijelenthetem, hogy lapunk levelezőjét mind ez ideig úgy ismertem, mint teljesen megbízható férfiút, a kinek írásában kételkednem nem szabad. Ha a szóban levő ügy egy pontjában tévedt, a többiben, a lényegesebben mind igaza volt. Sárospatakon létem alatt sok ottani embert tanultam meg szeretni, becsülni és tisztelni, így hát az ördög hálójára vonatkozó mondást sehogysen tudom magamra érteni. Igen t. kollega úr betegsége talán mentségül szolgál mulasztására, melyet Sárospatakon vettek észre és vettek talán zokon; de én hasonló esetben valamelyik jó barátomra, kollegámra bízom, hogy kísérje az alatt figyelemmel az általam szolgált főiskolában folyó közérdekű dolgokat.

Csiky Lajos.

Külföld.

A Gusztáv-Adolf-egylet

1887. szept. 13—15. Nürnbergben tartott nagygyűléséről.

(Folytatás.)

Ezen hatásos beszéd után vonult a gyülekezet, d. e. 11 órakor, a Sz. Egidia-templomba, megtartandó az első nyilvános nagy-gyűlést, melyet közös ének és Burger ansbacheri konzistoriális tanácsos imádsága előzött meg.

A gyűlést dr. Fricke elnök beszéddel nyitja meg. Beszédében céloz arra, hogy Bajorországban még most is létezik egy párt, mely a G. A. egyletet azért mellőzi, mivel hogy az „a béke széles alapján“ egyletbe egyaránt felveszi a reformátusokat és az egyesült protestánsokat, míg az a párt az ugynevezett „Gotteskasten“ egyletbe csupán lutheránusokat vesz fel és segélyét is csupán lutheránusoknak szavazza meg. S erre nézve mondja, hogy lelkiismerete ellen cselekednék, ha meg nem ragadná az alkalmat arra, hogy e pártot is ne üdvözölje és testvériségre ne szólítsa, emlékeztetve őket Sallustius e szavaira: „Csak az által maradvanami (az államról szól) nagynak, a mi által az nagygyá-

lett“. Ez pedig nem más, mint az egyházi békének szel-leme. — Ezen egylet belső áldását egyedül a Mindentudó ismeri; de külsőleg is áldás terjedt az által, hogy ezen egylet 21 millió és 128 ezer márkát volt képes 3224 gyülekezet segítségének oltárára letenni. Mindez ugyan még korántsem kielégítő, de mégis nagy dolog, ha a segítség a legfőbb javak védelmére és ápolására irányult. Most ugyan 812,000 márka a bevétel, de ha a 28 millió német fejenként csak 10 fillért (5 krt) adna, 2.800,000 márkánk lenne elosztandó. „És valóban, kedves testvérek—ugymond—ennyit elő is teremthetnénk, kivált ha meggondolnók, hogy pl. némely szegény galicziai gyülekezet templomra, iskolára szegénységéből annyit kénytelen áldozni, hogy ilyen adó mellett mi azt gondolnók, hogy vagyoniilag tönkre kellene mennünk“. — Beszédét ekkép végzi: „Mikor Gusztáv-Adolf 1632-ben Fürth (Nürnberg mellett) táján lovagolt, megtekintendő Wallenstein hadi állását, egy karvaly által üldözött madár menekült a király ölébe. Nála keresett menhelyet. A király erre kezébe vevé a madarat és mondá: Kedves madárkám, nálam keressz oltalmat? és addig tartotta a madarat kezében, míg a karvaly szem elől el nem tűnt. Kedves barátaim, mi mindnyájan ismerjük ezt a karvaly madarat! Védjétek meg az ölünkbe menekülő kedves madárkákat és azután bocsássuk őket szárnyra s bizzuk őket magukra és Istenre, kinek kezében nyugszik minden, a mi művünk is!“

Ezzel megnyitotta a G. A. egylet 41-ik nagy-gyűlését.

A megnyitott gyűlést — szokás szerint — üdvözölték előbb a bajor főkonzistorium képviselője, dr. Städel en Münchenből, vázolv a bajor prot. egyház multját, jelenét és a G. A. egylet iránti szívélyes viszonyát. — Őt követte a berlini egyházi főtanács képviselője Noel, ki üdvözlete után, a G. A. egylet pártfogásába ajánlja az új vándorlelkészt, kit az egyházi főtanács mindenkor télire küld Olaszországba, hol a mult évi útazó lelkész, dr. Zschimmer szép eredménynyel működött Bariban, Messinában és Palermóban, mindenütt német honfitársait is kiszolgálva egyúttal. Dr. Köhler egyetemi tanár üdvözli a G. A. egyletet az erlangeni egyetem s különösen ennek theol. facultása nevében. — Az üdvözletekre válaszolt az elnök és azonnala gyűlés részéről indítványozá, hogy Bajorország régensherczegéhez, Luitpoldhoz és a német császárhoz, az egylet védnökéhez, hódoló táviratokat küldjön, mi el lett fogadva. Ezzel el lett érve, hogy mindkét helyről a válaszok még a gyűlés folyamán érkeztek meg és köztudomásra hozathattak.

Az első napnak főmozzanatát képezte a lipcsei központi bizottság évi tudósításának előterjesztése az egylet titkára dr. Criegern, annak szerzője által.

E szerint befolyt 802,490 márka és 91 fillér. Főegylet volt 45 Németországban és 7 rokon főegylet külföldön. Ujonnán alakult 21 fiók-egylet. A németországi főegyletek között, a segélyadományok nagyságához képest a 4 első: Düsseldorf, Stuttgart, Berlin és Lipcse, (Bécs a 9-ik.)

Végrendeleti hagyomány befolyt: a központban 8, még pedig 19,600 m., a főegyleteknél 110, mégpedig 71,300 m. erejéig. Ezekon kívül még számos nagyobb adomány folyt be, melyek közel 200,000 márkára rugnak.

Azután felsorolja a G. A. egyletre vonatkozó irodalmat, mely ezúttal túlnyomólag G. A. egyleti ünnepi beszédekből

ál, melyek közt van magának a titkárnak gyűjteménye azon G. A. egyleti beszédekéből, melyeket különböző helyeken tartott ily cz. alatt: Dr. Criegern „Den erwählten Fremdlingen hin und her. Leipzig 1887. Verlag der Vereins-Buchhandlung (H. G. Wallmann)“.

Felsorolja azon hű tagjait az egyletnek, kik a múlt évben elhaltak s ezek között különösen kiemeli dr. Voigt központi bizottsági tagot, ki a keleti és nyugoti porosz, inséges egyházak lelkes pártfogója volt.

Azután vázolja az egyes főegyletek évi működését, áttér a nőegyletekre, melyek múlt évben 133,034 márkát gyűjtöttek. E nőegyletek, a lipcseinek indítványára folytán, egy közös nagy szeretet-adomány összehordását határozták el és ezt először 3204 m. segélyben a pozeni Ostrowo árvaháza kapta.

Megemlékezik az évi tudósítás a magyar egyet. ev. gyámintézetről, a németalföldi G. A. egyletéről, Elzász Lotharingia ev. társaságáról, a svájci prot. segélyegyletekről, az oroszországi ev. segélyegyletről és az u. n. „Lutheranus Gotteskasten“-ről, mely Szászországban, Bajorországban, Hannoverában, Mecklenburgban, Stadéban, Württembergben, Reuszban, Lauenburgban, Schleswig-Holsteinban és Poroszországban 38,000 márkát gyűjtött.

A segélyezendők sorából kilépett (tehát nem szorul már segélyre) 22 egyház.

Templom épült 21, iskola 7, paplak 2. Új építkezéshez készült 78 egyház. Új segélyezendő jelentkezett 78, összes folyamodó 1402. — Sürgősen szükséges 314 templom, 142 iskola, 110 paplak építése és 3,406,310 m. adósság lefizetése.

Zárja a tudósítást a prot. egyetemes egyház inségének vázlatával és statisztikai táblázatokkal. Ez utóbbiakból kivonjuk, hogy fennállása óta segélyezésekre fordított a G. A. egylet 21.158,636 márkát és 14 fillért. Ausztria-Magyarországban 994 egyházat segélyezett (fennállása óta) 6.556,462 m. és 13 fillérrel.

Az egylet évi jelentése után szót nyert: Engelmann főlelkész Strassburgból. Mint képviselője az Elzász-lotharingiai evangélizáló társaságnak, — kijelenti, hogy e társaság 45 év óta fél millió márkát gyűjtött, Elzászban 7, Lotharingiában 6 gyülekezetet és 30 szórványi állomást alapított. Ujabb időben német bevándorlók és hivatalnokok által szaporodik a munka. Ajánlja ez egyletet a G. A. egylet pártolásába, lévén annak templomi, magánadakozásból és egy 2 évenként megtartatni szokott bazárból felette korlátolt jövedelme.

Utána szól Salis bázeli lelkész, mint a bázeli fő- és a többi svájci prot. segélyegylet küldötte. A nép kedveli ezen egyleteket; Willisau-Ruszvil pl. egy patriarchalis földműves jótékonyaságából kapott egy 150 ülőhelylyel bíró imaházat. A leégett alpnachi kápolna újjáépítésére a szükséges 30,000 frank már fedezve van. Egy katolikus polgár Wallenstadt paplakának építésére hagyományozott 500 frankot.

Baltik, liptó-sz.-miklósi lelkész, az egyetemes ev. gyámintézet képviselőjében, az eddig elhanyagolt magyar diasporát és az utazó lelkészi intézményt ismerteti.

Ernst erdélyi lelkész a nagyszebeni főegylettől hoz üdvözlöt, mely főegylet e napokban ünnepli 25 éves jubileumát. Köszönetet mond főképen a G. A. egylet rész-

véte által nyert erősítésért. Jelképies beszédéhez nem kell kommentár; ezeket mondja: „Az anya és a gyermek viselkedéséhez tartozik, hogy a gyermek szükségét érzi annak, hogy anyja által buzdíttassék, hogy anyja áldó szeretete után áhitozzék és hogy az anya hű szemmel kövesse gyermekét a távolba is.“

Dr. Haase, superintendens Teschenből a nürnbergi nagyszerű dómok láttára megemlékezik azon kicsiny, szűk imaházról, melylyel osztrák Szilézia fővárosának, Troppa-nak ev. hívei bírnak. A 900 léleknek templomra van szüksége, melyhez még csak 6000 frttal bír. — Ajánlja még Felső-Dubenkymorva gyülekezetet, melynek minden egyházi épülete s temetője bérelt földön létezik. — Ajánlja a morva Nagy-Lhotát, hol azelőtt teljesen aláhanyatlott volt a luth. és a ref. gyülekezet, de most mindkettőben rend uralkodik. — Ajánlja Ustron „ev. árvaházát“, mely a legprimitívebb viszonyok közt áll fenn. — Főképen pedig ajánlja a tescheni „ev. kórházat“, mely az Erzsébet-apácák kórházában gyakorolt térítgetések ellenében lett felállítva; 5000 frton vett telket; építési tőkéje 34,000 frt, de még 26,000 frt hiányzik. Egy 80 éves zsellér e czélra már három ízben, évi 100 frtot adott.

Rochedieu brüsseli lelkész francia nyelven hoz üdvözlöt a belgiumi synodus francia gyülekezetei részéről. Jellemzi e gyülekezetek eredetét e néhány szó: „Ce qui rend ces Eglises intéressantes, c'est qu'elles sont composées de convertis, de personnes gagnées, après âme“.

Elnök mindezen beszédekre találólag válaszolt és 2 óra után közös imával és énekkel zárta be az első napi ülést.

Szept. 15., csütörtökön reggel 8 1/2 órakor ugyancsak az Aegidia-templomban, közös énekkel és Dr. Teutsch erdélyi püspök imájával nyílt meg a második nyilvános gyűlés.

Miután az évi jelentéshez szóló nem jelentkezett, Dr. Fabri, Godesbergből, előadást tartott „A G. A. egyletéről és a tengerentúli, német-evang. diasporáról“, melynek tartására a központi bizottság által szólított fel. E tárgy egyike azoknak, melyeket én hazafias törekvéseknek nevezek. Példányképül szolgálhat nekünk az a gondoskodás, mely Némethon fiait tengerentúlra, különösen déli Amerikába (és más földrészekbe) követi s hozzá járul ahhoz, hogy nyelvök megőve és vallásuk megvédve legyen. „Néhány év óta belátjuk, hogy a mi népünknek ezen szét-szórt tagjai irányában is vannak feladatai, hogy arról van szó, miszerint — ha nem is a közvetlen politikai, de legalább a kivándorolt honfiakkal fűzött nemzeti összeköttetést kell keresnünk és erősítenünk. — Adóssai vagyunk tengerentúli honfiainknak oly közreműködéssel, melylyel német-evang. egyházaikat és német iskoláikat szervezhessék és megővhasák. E részben nagyon mögötte állunk Angliának és Észak-Amerikának. Mindnütt a világon, hol angolszászok, hacsak néhány családdal is, megtelepedtek, építenek kápolnát, hívnak papot és tanítót, sőt még azok is, kik többé kevésbé közönyösek a vallásos élet iránt, közreműködnek e czélokra. Mennyire különböző, megszegyenítő ezzel szemben a mi német honfitársainknak viselkedése, kivált a tengerentúli nagy és gazdag emporiumokban! Egy délamerikai kikötővárosban, hol sok és gazdag németek laknak, megtörténik, hogy ha egy német hadihajó kiköt, sokszor 50—60 német, már néhány éves gyermeket hoznak a hajó papjához meg-

keresztelés végett. És mily óriási a délamerikai őserdőben szétszórtan lakó német százezreknek lelki nyomora és elhagyatottsága!

Eddig is történtek intézkedések a bázeli, barmeni, neuendettelsau missiói házak, a berlini egyházi főtanács és 50 év óta az „Amerikában lakó prot. németeket pártoló ev. társaság“ által. Ez utóbbi körülbelül 100 felavatott papot és számos tanítót bocsátott ki.

Braziliában törvény, hogy bizonyos számú „katholikus“ családapa tetszés szerint nevezhet meg valakit papjának s ezt a tartományi kormány elismeri. Ily úton holmi volt csőszökből, altisztekből, tönkrement kereskedőkből, tanítókból stb. hirtelen, jobb kereset hiányában, lesznek papok, kiket a nép szája „pálinkás papoknak“ elkeresztel. A leghallatlanabb azonban az volt, hogy egy hajdani katolikus felekezeti hadnagy ezen a módon, egész kényelmesen, több éven át fungál, mint prot. pap. 300,000-re növekedett már eddig a Délamerikába vándorolt németek száma. A legdélibb tartományban, Rio grande do Sul-ban, lassanként alakult 48 német ev. gyülekezet 21 pappal, a közép és északi részeken 10 egyház. — Ezen egyházak independentek s kívánatos, hogy synodusi egységekbe foglaltassanak“.

Láng Adolf.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

Korszerű egyházpolitikai kérdések tárgyilagosan megvitatva, hazai törvényeink szempontjából. Irta Dr. Laurán Ágoston, n.-várad. gör. szert. kath. kanonok. N.-Várad. 1887.

(Vége.)

Itt ismét eszmezavart eredményez a kanonok úr logikája, mert ő mindent a kánonjogból magyaráz s ha belevonja is érvelésébe újabb hazai törvényeinket, ezt is csak szemkápráztatás czéljából teszi. Különben az állam által elősmert törvényes házasságot concubinatusnak, ágyasságnak csúfolni nem is illik egy ily szent férfitől.

Nincs is rá eset, hogy a hozzánk áttérő azzal az okkal álljon elő, hogy ő elválási szándéka miatt lesz protestáns. S így a prot. lelkész csak később tudhatja meg az áttérés — úgy lehet — fő és indító okát. De ha szinte ez lenne is az oka a katolikus egyházból való menekülésre, kérdés: ki ennek az oka, hanem ha az a szerencsétlen katolikus felfogás, mely a házasság tisztán polgári aktusát, s egyedül hierarchikus czéloból, sacramentummá tette. A katolikus papság maga kényszeríti ily lépésre némely híveit, de csakis azokat, kik a valódi vadházasság és concubinatus ocsmányságába merülni nem akarnak és törvényes házasságra óhajtanak lépni. S e részben az 1868-iki XLVIII. t. cz. 1. §-a oltalma alá veszi az ily szerencsétleneket, kik eddigi egyházukban védelmet nem találtak. Az sem érne semmit, ha a katolikus pap a szerinte létező akadályról bizonyítványt adna ki; mert ezen akadály csakis kánonjogi akadály lehet, ez pedig a protestáns félre nézve semmis az ily bizonyítvány kiadása mellett és daczára bátran eszkelhet a protestáns lelkész.

Ilyen az ő „katholikus leleményessége“ (72. l.).

Igy követeli a vegyes házasságlól származó gyermekek nevelését s a reversalisok szabados üzletét egyháza számára ezentúl is. Itt már az 1791. XXVI. törvénycikkre támaszkodik, mely szerinte nincs hatályon kívül helyezve (69. l.), mert, a mire minden okoskodását fekteti, az 1868. LIII. t. cz. a katolikusokra nem vonatkozik s így ennek 12. §-a sem.

Felesleges említenem is, hogy a királyaink által folyvást gyakorolt tetszvény-jog sem tetszik a kanonok urnak. Ez, szerinte, ellenkezik a „jus divinum“-mal, még a „jus naturale“-val is s az egyházi tekintély megbénítására rava-szul kigondolt eszköz (64. l.).

Persze, a katolikus theokrát állam nem fér össze a statussal s ezt mindenkép letiporni szeretné. Ez a vágya megvolt századokkal ezelőtt s hogy ennek érvényt szerezzen, nem kímélte a népek vérét és nyugalmát. Önző uralmi vágyainak kész lenne ma is feláldozni mindent. Csakhogy a felvilágosult s a papuralmat megvető — s annak legfeljebb látszatát itt ott még eltűrő — államok és népek az ily törekvéseket visszaütésítják. Vissza, még a legkatholikusabb államok is s ezt oly absurd dolognak tekintik ma már a népek közvéleménye, hogy ellenében még törvényt alkotni is felesleges dolog volna. De a „placitum regium“ hazánkban folyvást érvényben van, kell is, hogy így maradjon, a kifelé gravitáló s a magát királyok-királyának képzelő csalhatatlannak nevezett pápájáért még a hazai törvényeket is láb-bal tapodni hajlandó s a vele egyet nem értők iránt kíméletlen és türelmet nem ismerő s az államok ügyeibe belemarkolni kész ultramontanizmus kellő megfékezésére és rendreutasítására.

Hogy mindez a t. kanonok urnak nem tetszik, arról nem tehetünk.

No de nem folytatom tovább. Annyi a „petitio principii“, a „concedo“, „nego“, „distinguo“, „major“, „minor“, „consequentia“ és „syllogistica forma“, a sok csürés-csavarrás és üres csevegés, hogy szinte csudálkozok rajta az ember, miként lehet ilyenekkel ma is bibelődni? Bámul az ember azon a tévhiten, mely abban a meggyőződésben él, hogy mindez érvelés és okoskodás, holott voltaképen csak pen-natánczoltatás. A türelmes papir megbírja az ily mókázást is. Én pedig a ngos kanonok úr röviden ösmertetett dialektikájára csak azt mondom az oláhval:

Dutye la draku!

— s.

Gyakorlati biblia magyarázatok. Szerkeszté és kiadja Garzó Gyula, békés-gyomai ev. ref. lekipásztor. Szeptember-októberi füzet: F. Varga Lajos magyarázza benne igen szépen a Korinthusbeliekhez írott első levél 4-ik részének 1-ső versétől a 6-ik rész 20-ik verséig terjedő részletét. Igen tartalmas füzet. Melegen ajánljuk e mindig értékesebbé-értékesebbé váló vállalatot olvasóink szíves figyelmébe. Nagy kár volna érte, ha az anyagi kellő támogatás hiánya miatt meg kellene szünnie.

Luther élete. Irta Dr. Masznyik Endre, theol. akad. ny. r. tanár. Pozsony. Lapunk 45-ik számában méltánylólág megemlékeztünk már e műről. Most csak annyit jelzünk, hogy a könyv folytatásaként beküldetett hozzánk a 3—8 íveket tartalmazó újabb füzet is.

Protestáns népkönyvtár Szerkesztik Scholz Gusztáv, evang. lelkész, Farkas József ref. theol. igazgató. XI. szám. Kiadja és nyomatja Hornyánszky Viktor, Budapest. A kitűnő gonddal szerkesztett, nemesen népszerű irályú havi folyóirat 9 cím alatt két költeményt s hét, szép prózában írt közleményt tartalmaz.

Tréfás mértani feladványok gyűjteménye. Orbók Mór, ki a tankönyvirás terén oly kiváló sikerrel működik — a fenti cím alatt bocsátotta közre „Hasznos mulatságok“ czímen megindított ifjúsági vállalatának III-dik füzetét. A díszesen kiállított s száztizenhét képet tartalmazó füzet ára 50 kr s szerzőnél rendelhető meg Pozsonyban. A füzetet Heckenast G. utóda: Drodteff Rezső adta ki. Orbók, a ki komoly mértani problémákról oly kedvesen tud elfecsegni a gyermekek nyelvén — valóban hasznos szolgálatot tett ügyis sovány ifjúsági irodalmunknak, midőn annak ezen, teljesen parlagon heverő ágát gondos művelés alá vette. Örömmel mondhatjuk, hogy Orbók e munkája nemcsak a magyar ifjúsági irodalomban képez speciálitást, hanem efféle anyagot, ilyen igazán „hasznosan mulattató“ modorban feldolgozva, ilyen czélszerűen értékesítve még a külföldi irodalomban sem találtunk. Az ügyes tollú, jeles paedagóg keze mindenütt megérik a munkán. A tarkabarka, mulatságos ötletekkel, élvezetes kis történetekkel egybekapcsolt problémák csak úgy pattognak a humortól. Valóban mesteri ügyesség kell ahhoz, hogy valaki „tréfás mértani feladványok“ czíme alatt oly ügyesen „csábitsa“ a növendékeket szorgalomra és munkára, mint az Orbók könyve. A könyv a felnőtteknek is kellemes szórakozást nyújthat. Karácsonyi és újévi ajándécul alig tudnánk ennél hasznosabb és czélszerűbb könyvet ajánlani a szülők figyelmébe. Orbók Mór a „Hasznos mulatságok“ négy füzetere előfizetést is elfogad 1 frt 60 krajczárjával. Minden negyedévben egy füzet jelenik meg. A „Tréfás számtani feladványok gyűjteménye“ szintén nála rendelhető meg 50 krajczárral.

„Jó zsi és Erzsike“ a legolcsóbb gyermeklap 4-ik száma megjelent a következő tartalommal: Karácsonyi képek (képpel.) A szajkó (mese.) Kell-e még pipa? (2 képpel.) A gonosz testvér. Vers. (Képpel.) A jó példa. Vallás és erkölcsi rovatban: A nyelv hét bűne. Jellemrajz: I. Napoleon (képpel.) A halász. (6. képpel.) Gyermekdalok hangjegyekkel: Tanítónő halálára. Gyermekjátékok: Föld, víz, levegő. Törd a fejed, találd ki (talányok.) E tartalomból is megítélhető, hogy mily nevelési czélzattal van szerkesztve „Jó zsi és Erzsike.“ A szülők kedves dolgot szereznek gyermekeiknek, midőn e lapot számukra megrendelik, a mi annál is inkább könnyű, mivel ez a legolcsóbb gyermeklap; egy évre csak egy forint husz krajczárés megjelen minden hóban egyszer 16 oldalon. A gyermekek részére, tanulmányaik mellett épen elég olvasmányt és gondolkozási anyagot ad egy óra. E kis lap nevelési tendenciával bír; törekvése kiszorítani a selejtes gyermekolvasmányokat, melyeket sokan csak üzletből irnak és legtöbbszörre külföldről hoznak be könyvpiacunkra. „Jó zsi és Erzsike“ irodalmilag erősen megállja helyét. Kivánatos, hogy minél nagyobb körben terjedjen el. A tanítók, a kikre minden dolognál hivatkoznak, ezt elsőrendűleg pártfogolhatják és terjeszthetik; különösen most a karácsonyi és újévi ajándékok alkalmának idejében.

Megjelen Aradon, szerkeszti Györgyössy Rudolf. Mint a lap jelenti, — első évi folyama díszkötésben kapható.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. A magy. irod. önk. társulat folyó hó 11-én tartotta a Csokonai ünnepélyt a zene- és énekkar közreműködésével. A Tóth József 4. th. által írott pályanyertes alkalmi ódát Kövendi Dénes esküdtfelügyelő szavalta a költeményhez méltó hatással. A műsor egyik kimagasló pontját képezte Szabolcska Mihály „Diskrét elmékedések a csókról“ című felolvasása. A kántus most is a régi jó volt. Ez alkalommal hirdettetett ki a Szikszai-pályázat eredménye is. A kitűzött pályadíj (37 frt 50 kr) Csáuki Bénéiamin 2. th. és Tóth József 4. th. csaknem egyenlő értékű művei között osztatott meg. A magyar irodalmi önképző társaság a zenede 25 éves jubileumára rendezett hangversenyen is szerepelt; a mennyiben ez emlék-ünnepélyen Boldizsár Kálmán 8. o. tanuló szavalta Tóth József 4. th. „Huszonöt év emléke“ című pályadíjjal kitüntetett ódáját. Hűség kedvéért meg kell említenünk, hogy a zenede által kitűzött pályadíj felét Csáuki Bénéiamin 2. th. nyerte el, Jánosi Zsoltán 1. th. műve pedig megdicsértetett. Tanítványaink ezen tevékenységével kapcsolatban említjük föl azt is, hogy a főiskolai tanárkarok tegnap tartott közös gyűlésén örömmel konstata: o: t, hogy az ez idei pályakérdések közül egy sem maradt felelet nélkül, sőt az eredmény, hat pályakérdésre 23 munka jövébe, a legfőbb mértékben kielégítő. A pályaművek elbírálás végett kiosztattak az illető tanárok között. — A karácsonyi legációválasztás tegnap, a konfirmáció ma d. e. tartatott meg. Szolgálni fogunk majd némi választási statisztikai adatokkal.

Debreczeni ev. ref. egyházközség. A Szondy-Kenessey ösztöndíj-alapítvány elnyerhetése, illetőleg a segélyezéséért beadott kérvények felszerelése és tartalma ügyében a debreczeni ev. ref. egyháztanács, mint azon alapítványt kezelő testület, előterjesztést tett főtiszt. Révész Bálint püspök úrhoz, a melyet e következőkben ímé közzéteszünk: „A segélyezéséért beadott kérvények felszerelése és tartalma kétségbevonhatlanul azt mutatja, hogy a Szondy-Kenessey utczánként nem kéregetők pénztárának rendeltetéséről a folyamodók legnagyobb része nem bír tudomással, a legtöbbben úgy vélekedvén, hogy özvegyiség alapján vagy épen kegydíjképen is igényt formálhatnak annak jótéményéhez; a honnan a kérvények legnagyobb részénél a szegénység vagy segélyre szorultság igazolását hiában keressük. Minthogy a kegyesalapítónő iránti hála és a kegyes alapítvány egyaránt követelik, mikép közgyűlésünk éberem örködjék arra nézve, hogy a segély az alapítólevél értelmében szavaztassék meg és osztassék ki: a segély elnyerése feltételeinek megállapítására nézve javaslattételre a folyó évi 44. közgyűlési végzéssel küldöttség neveztetett ki, mely a következőket terjesztette elő: Boldog emlékezetű néhai Szondy Zsuzsánna cs. kir. tanácsos Kenessey Istvánné, utóbb gróf Kastiglióni Eudemiussné asszony Pápán 1752. évi böjtmáshava 28-án kelt végrendeletének 7-dik pontja szerint „A helv. confession levő akárhol és akármely helyeken lakó és tartózkodó belső vagy külső renden lévő szegényeknek, nyomorúltaknak, gyámoltalan öregeknek, özvegyeknek

és árváknak, a kik tudniillik házanként nem koldúlnak, említett hely. confession levő hitűek eselédinek és azoknak számokra szükségesebben lehető segítségekre fordítandó alamizsnául hagyok tizezer Rh. frtot stb.“ A végrendeletnek itt szóról-szóra idézett pontjából tehát nyilván van, miképen a kegyes alapítónó a szegényeknek és gyámoltalannoknak, kik házanként nem koldúlnak, alamizsnát kívánt alapítani és így ezért, de meg az alapítvány gyenge erejére való tekintetből is, a segélyösszeg, melyet a közgyűlés van hívatta megszavazni, mérsékelten állapítható meg; de nyilván van az alapítólevél szövegéből az is, hogy a segély nyomorútlaknak, gyámoltalan öregeknek, özvegyeknek és árváknak, mindezek közül is csupán azoknak a szegényeknek szavazható meg, a kik anyagiakban való szűkölködések miatt koldulásra volnának ugyan utálva, de bármi tekintetnél fogva inkább nyomorognak, mintsem házankénti koldulásra szánják rá magokat. Ezeknél fogva a presbyteri közgyűlésnek az alapítványból való segély megállapítása és megszavazása végett be kell kívánnia mindazoknak az okmányoknak becsatolását, melyekből folyamodóknak segélyezése méltó voltuk megítélhető. És miután az illetőknek anyagi körülményei örökösödés folytán vagy más esetleges úton egy év alatt is kedvezőbbre változhatnak: az anyagi állapot helyes megítélhetése szempontjából kimondatni javasolta a küldöttség, hogy folyamodók ezentúl, még azok is, kik a segélyt az előző évben megnyerték, kérvényük mellé szegénységi bizonyítványt kötelesek csatolni, ezenkívül az illetékes lelkészi hivatal által igazoltatni tartoznak, hogy rokonuktól vagy gyermekeiktől gyámoltás hiányában a segélyezésre valóban rá vannak szorúlva, különben kérvényük tekintetbe vétetni nem fog. E javaslatot közgyűlésünk egyhangúlag elfogadta és felkérletni rendelte Méltóságodat, hogy az esperesi és lelkészi hivatalok útján az egyházkerület minden egyházközségében meghirdettetni méltóztatások, hogy ezentúl a segélyt kérők e határozat értelmében szereljék fel kérvényeiket.“

Vidéki hírek. Madarász Imre karczagi ev. ref. lelkész a karczagi választókerület országgyűlési képviselőjévé választatott meg. — A m.-sziget i. ev. ref. lyceum kebelében fennálló magy. irod. önképző-társaság folyó hó 10-én tartott gyűlésén elhatározta, hogy K. Sfaludy Károly születésének 100 éves évfordulóján, a jövő 1888. év február 3-én emlékünnepelet rendez. A „Máramaros“ 50-ik számából vesszük át ezen hírt s ugyanezen lapból olvassuk, hogy a m.-szigeti dalkör a tanári karral egyesülten felolvasásokkal egybekötött dalestélyeket szándékozik a téli hónapok mindenikében tartani. Van M.-Szigeten egy „Szegény tanulókat segélyező egyesület“, mely fennállása óta eddig 400 tanulóval jóval többet öltöztetett föl. Folyó hó 24-én estve, karácsony szombatján abban a helyzetben lesz az Egyesület, hogy már az 500-ik gyermeket fogja felöltöztetni s ezt egy kis ünnepélyvel köti egybe. Éljenek a jó szigetiek! — A h.-m.-vásárhelyi főgymnasium tanári kara is fog felolvasásokat rendezni e télen, a melyeknek sorát Szeremley Sámuel ev. ref. lelkész úr nyitja meg „Vásárhely a török világban“ cz. munkájával. Érdekes ujdonság innen az is, hogy a református egyház körében egy jótékony-egyesület felállítása körül folynak az előkészületek, melynek célja a helybeli református szegény tanuló gyermekek és árvák gyámoltása. Az egyesület tervezetét az

egyháztanács helybenhagyta s egyhangúlag elvégezte, hogy az egyesületet tőle telhetőképén évről-évre támogatni fogja törekvésében.

Sárospatak, decz. 12. A művelt társadalmat nemcsak azon intézmények jellemzik, melyeket az élet kényelmére teremt, hanem azon teljesen indokolt kegyelet is, melyet az elköltözött emléke iránt tanúsít. Ha valamely község temetőjét megtekintjük, az ott tapasztaltakból igen szépen következtethetünk a lakók ethikai minőségére is. Fájdalommal kell megjegyeznünk azt, hogy ha az itteni ev. ref. temetőbe tévedünk, a legszomorúbb gondolatok önkénytelenül sorakoznak agyunkban egymás mellé. Uttalan-útak, elhanyagolt ösvények, besüppedt sirok, jobbra-balra dülöngő emlékoszlopok a kegyelet hiányának kellő fokáról látszanak tanúskodni. Conservatióknak semmi nyoma sehol, rendnek mentől kevesebb. Önkénytelenül az ötlik eszünkbe, hogy talán nincs is ennek a temetőnek semmiféle felügyelője sem? Ez azonban tévedés, mert felügyelője csakugyan van, a mit a következő eset világosan bizonyít. E napokban megtörtént, hogy a járó-kelők egy szerény obeliszkforma síremléket három darabban szétesve láttak meg. Az oszlop körül volt erős korláttal kerítve, ki van tehát zárva azon lehetőség, hogy barom lökte volna fel, okvetlenül emberi szeszély juttatta széthullott állapotába. Ezen sirban nyugszik F. i. n. k. e. i. Pál, a ref. főiskola egykori tanára, ki testvérével J. o. z. s. e. f. f. el együtt az 1873-iki kolera áldozatává lón. Azólta, miólta a tanítványok s kartársak kegyelete e szerény emléket fölállította, bántódása nem volt, most azonban ledöntetett s hogy erőszakosan, azt a baltacsapás nyomai eléggé megmutatják. Nagyon jó lenne, ha a ref. egyház érdemes főgondnoka bizonyos figyelmet fordítana arra a helyre, hol a halottak kénytelenek bizonyágot tenni az élők durva kegyetlensége felől. Legyen már vége annak a léhaságnak, mely K. ö. v. i. S. á. n. d. o. r. sirjának sem tudja a helyét megmutatni, mert hiában van a kapcsos zsoltár a hőnunk alatt, hiában járunk vasárnaponként az Urnak házába, ha azok emlékét tiszteletben nem tartjuk, a kik immár az élet harcát megharcolták. Ezen nem örvendetes, sőt valljuk be, szégyenletes dolog után térjünk örvendetesre át. S ez az, hogy Thukididesz görög történetíró művének első kötete a pelloponesusi háborúról a magyar tud. Akadémia kiadásában görög és magyar szöveggel megjelent. A derék fordító a görög irodalom és nyelv szenvedélyes tanulmányozója, Z. s. o. l. d. o. s. B. e. n. ö. Éveken át dolgozott ezen a fordításon a t. tanár úr s mondhatjuk, hogy derekas munkát végzett. A legnagyobb görög történetíró művét tehát zavartalanul élvezhetik mindazok, a kik érdeklődnek a történelmi tanulmányok iránt. — r. l.

Szerkesztői posta. Zs. S. Hogy lásd, mily nagyra becsülöm egyetemes egyházunk anyagi érdekei körüli buzgó érdeklődésedet, becses küldeményedet a jövő két számban vezérezikkül adom ki. — D. M. B. o. r. z. s. o. v. a. Megnyitó beszédét kész örömmel kiadom, még pedig, ha lehet, ezen évben s ha az nem volna lehetséges, a jövő év elején megjelenendő számokban. — D. G. y. U. t. r. e. c. h. t. Szívemből köszönöm jókívánatait s én is a jó Isten áldásait kérem önre. Tudósításai a jövő év elején napvilág elé kerülnek.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**